

Förstudie inför utveckling av det nationella kvalitetssäkringssystemet

Förstudie metodutveckling

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Anna Rudebeck (projektledare), Anna-Karin Malla, Charlotte Elam

Diarienummer: 412-00067-21

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte och genomförande av förstudien.....	5
1.3 Vägledande principer för metodutvecklingsarbetet	7
2 Styrkor och svagheter i kvalitetssäkringssystemet.....	10
2.1 Områden att behålla och förstärka.....	10
2.2 Områden att förbättra och förtydliga	12
3 Möjligheter och hot i omvärlden och "invärlden"	18
3.1 Trender inom kvalitetssäkringsorganisationer	18
3.2 Trender i omvärlden.....	19
3.3 "Invärlden".....	20
4 Förslag på inriktning och prioritering	21
4.1 Kvalitetssäkringssystemet som helhet – klargöra förutsättningar och ramar	21
4.2 Aktiviteter – klargöra syfte och inbördes relation	27
5 Anpassa utformning av respektive aktivitet	30
5.1 Anpassa processerna för respektive aktivitet	30
5.2 Anpassa metoderna för respektive aktivitet.....	31
5.3 Anpassa utformningen av respektive aktivitet.....	35
6 Upplägg av utvecklingsarbetet	40
Förutsättningar för det fortsatta utvecklingsarbetet.....	40
Rapportering	44
Tidplan.....	44

1 Inledning

Det nuvarande nationella kvalitetssäkringssystemet utvecklades under 2016 och dess första cykel löper under perioden 2017–2022. Under våren 2021 har en förstudie genomförts som syftar till att vidareutveckla systemet inför 2023. I denna rapport beskrivs arbetet med förstudien och de förslag som förstudiens projektgrupp kommit fram till.

Den struktur som vi utgår från när vi presenterar förslagen i rapporten, följer förslaget på upplägg för det kommande utvecklingsarbetet:

- Styrkor och svagheter som projektgruppen identifierat som områden att bevara och utveckla (avsnitt 2).
- Möjligheter och hot i omvärlden att bevaka (avsnitt 3).
- Förutsättningar, ramar och frihetsgrader för utvecklingsarbetet – en ”miniminivå” som helheten ska svara mot (avsnitt 4.1).
- Aktiviteters syfte och inbördes relation – formulering av syfte och inbördes relation klargörs innan vi anpassar de olika aktiviteterna (avsnitt 4.2).
- Processer, metoder och rutiner anpassas för respektive aktivitet – anpassningen utgår från helheten och syften samt svarar mot identifierade utvecklingsområden (avsnitt 5).
- Utvecklingsarbetets upplägg – förutsättningar, projektorganisation, tidplan med mera (avsnitt 6).

1.1 Bakgrund

När kvalitetssäkringssystemet utvecklades 2016 omfattade uppdraget kvalitetssäkring av högre utbildning¹. Systemet utvecklades utifrån regeringens bedömningar i skrivelsen *Kvalitetssäkring av högre utbildning*², tillämpliga lagar och förordningar samt de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen, *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*.³ År 2017 omformulerades uppdraget från regeringen till att utveckla det nationella systemet för kvalitetsutvärdering så att det omfattar lärosätenas *verksamhet*.

Kvalitetssäkringssystemet består idag av fyra komponenter, granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utvärdering av utbildning på

¹ U2016/01132/UH, U2016/01349/UH

² Rskr 2015/16:76

³ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, 2015. Se även UKÄ:s översättning, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015

grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, tematiska utvärderingar, och prövning av ansökningar om examenstillstånd.

Innan ordinarie granskningar startade testades metoden i ett antal pilotgranskningar och under perioden har det skett en utveckling av systemet. Utbildningsutvärderingar har förenklats bland annat genom en minskning av antalet bedömningsgrunder. Metoden för uppföljning har förenklats både för utbildningsutvärderingar och för lärosätesgranskningar. Dessutom har föranmälan inför ansökan och förlängd tid för prövning införts för att underlätta lärosätenas ansökningar om examenstillstånd. Att utveckla och inkludera granskning av lärosätenas kvalitetssäkring av forskning i systemet har också varit ett omfattande utvecklingsprojekt under perioden. Tre tematiska utvärderingar kommer att ha genomförts under innevarande cykel. De har genom sin mer flexibla form gett oss möjlighet att pröva olika sätt att arbeta. Bland annat har externa intressenter på ett nytt sätt varit aktivt involverade i metodutvecklingen både i den tematiska utvärderingen av breddad rekrytering och i den tematiska utvärderingen av färdighet och förmåga i utbildningar som leder till sjuksköterskeexamen.

Dessutom har vi inom UKÄ arbetat löpande med att ta tillvara erfarenheter och synpunkter för att kunna slipa på våra metoder, men också för att samla på oss underlag inför det utvecklingsarbete som vi påbörjat under 2021. Gemensamt för samtliga granskningsprocesser är också att vi utvecklat våra digitala arbetssätt med anledning av coronapandemin.

1.2 Syfte och genomförande av förstudien

Syfte

Syftet med förstudien är att ta fram förslag på inriktning och upplägg för arbetet med vidareutvecklingen av det nationella kvalitetssäkringssystemet, det ramverk inom vilket UKÄ har olika aktiviteter för att granska och kvalitetssäkra högre utbildning och forskning. Det är inte frågan om att utveckla ett nytt system, utan en utveckling av det nuvarande.

Förstudien ska enligt projektbeställningen och projektplanen bland annat lägga grunden för att *”Den efterföljande metodutvecklingen involverar hela myndigheten och den genomförs utifrån ett underlag baserat på externa utvärderingar och såväl interna som externa erfarenheter”* och *”...ett kvalitetssäkringssystem som är förankrat i högskolesektorn och som bidrar till att utveckla hög kvalitet i utbildning och forskning.”*

Enligt beställningen och projektplanen ska förstudien presentera följande:

- underlag med förslag på inriktning och prioriteringar för metodutvecklingsarbetet samt förslag på hur det ska genomföras
- tidplan för metodutvecklingsarbetet
- förslag på struktur för myndighetsövergripande organisation för metodutvecklingsarbetet
- rapport där arbetet sammanfattas och kan presenteras externt.

Skriftliga och muntliga underlag

Projektgruppen har enligt gruppens uppdrag utgått från följande skriftliga underlag:

- rapport från ENQA:s bedömargrupp⁴
- extern utvärdering genomförd av Faugert & Co⁵
- intern kartläggning av både interna och externa erfarenheter av kvalitetssäkringssystemet.

Dessutom har projektgruppen under våren 2021 genomfört och deltagit i interna och externa möten och på så vis tagit del av synpunkter från olika grupper (se avsnittet Genomförande nedan och bilaga 1), både angående systemets nuvarande utformning och om hur det skulle kunna utvecklas.

Avgränsningar

Projektgruppens förslag rör endast det metodutvecklingsarbete som rör kvalitetssäkringssystemet inför att innevarande period avslutas och en ny granskningsperiod inleds.

I ENQA:s rapport finns förslag och rekommendationer som inte hanteras inom ramen för förstudien (bilaga 2). Det betyder inte att de inte är prioriterade, utan att vi bedömt att de bör hanteras i annan ordning.

Genomförande

Styrgrupp för förstudien har varit UKÄ:s ledningsgrupp.

Projektgruppen har bestått av åtta personer från olika delar av UKÄ:s verksamhet.

Projektgruppen har tillsammans gått igenom de skriftliga underlagen och enats om förslag på inriktning och prioriteringar (arbetsmöten 11 mars och 13 april 2021). Förutom arbetsmöten har projektgruppen haft flera kortare avstämningsmöten.

Inom ramen för förstudien har två workshoppar genomförts med ledningsgruppen och utvärderingsavdelningens gruppchefer som

⁴ ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

⁵ Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Analys av pågående cykel 2017-2022. Faugert & Co Utvärdering (Technopolis group) 2020

resultat i förslag på principer för metodutvecklingsarbetet. I april genomfördes också fokusgruppsintervjuer med medarbetare och chefer vid utvärderingsavdelningen (bilaga 1).

Projektgruppen har i olika konstellationer presenterat och diskuterat arbetet vid avdelningsmöten på samtliga avdelningar. Vi har också genomfört seminarier riktade till lärosätena och SFS, för att både informera om arbetet och ta del av synpunkter. Samtliga tillfällen där förstudien presenterats och diskuterats framgår av bilaga 1. De synpunkter som vi fått in har varit ett viktigt underlag i projektgruppens arbete. Dokumentationen från dessa tillfällen kommer finnas med som ett underlag i det fortsatta arbetet.

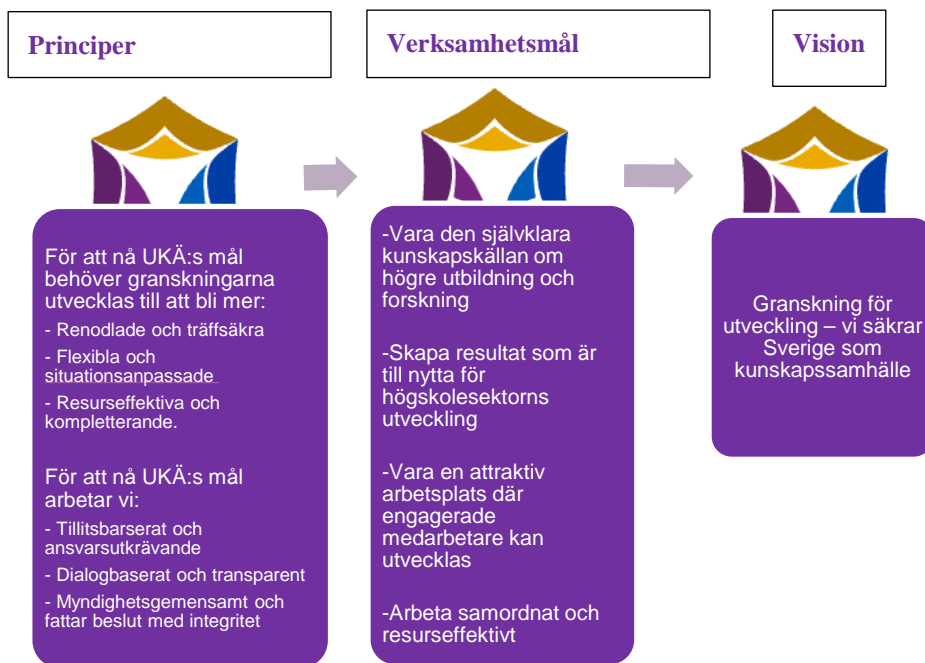
1.3 Vägledande principer för metodutvecklingsarbetet

UKÄ:s ledningsgrupp och gruppcheferna på utvärderingsavdelningen har i samband med förberedelserna inför metodutvecklingsarbetet formulerat vägledande principer⁶. Principernas syfte är att ge en enhetlig bild av och riktning för arbetet med kvalitetssäkringssystemet, men även att föra kvalitetssäkringsverksamheten närmare myndighetens mål och vision.

Principerna är formulerade på sådant sätt att de ska signalera en förändring och ett ökat värde med utgångspunkt i de erfarenheter och slutsatser som UKÄ dragit utifrån interna analyser och externa utvärderingar av det nuvarande kvalitetssäkringssystemet 2017–2022. Principerna utgår från och är kopplade till UKÄ:s verksamhetsmål och vision.

Ytterst är UKÄ:s vision att våra granskningar är ett led i att utveckla och säkra Sverige som kunskapssamhälle. Våra verksamhetsmål är att genom engagerade medarbetare ta fram kunskap och resultat som är till nytta för högskolesektorn genom att arbeta samordnat och resurseffektivt. För att våra granskningar ska vara både tillitsbaserade och ansvarsutkrävande arbetar vi på ett dialogbaserat och transparent sätt med intressenter samt fattar beslut med integritet. Detta är ett utvecklingsorienterat arbetssätt där uppbyggnaden av en kvalitetskultur är viktig.

⁶ Projektgruppen för förstudien har justerat principerna genom att slå ihop principen ”renodlat och minska överlapp” med principen ”förutsägbart och träffsäkert”. På så vis beskriver principen det vi vill uppnå, snarare än det vi vill undvika. Dessutom minskar vi antalet principer till tre principer, vilket underlättar för överskådligheten.

Figur 1. Principer för UKÄ:s metodutvecklingsarbete kopplade till verksamhetsmål och vision.

Principerna anger att i arbetet med metodutvecklingen bör särskilt fokus läggas på att granskningarna ska bli mer *renodlade och träffsäkra*. Med *renodlat* menas att det ska bli lättare att orientera sig bland bedömningsgrunder och olika granskningsaktiviteter. Med *träffsäker* menas att endast det som avses och det som behöver granskas, blir granskat för att vara till nytta i lärosätenas utveckling. Det behöver därför finnas möjlighet att anpassa granskningar efter det objekt som utvärderas och efter lärosätenas olika profiler och behov, vilket uttrycks i principen om *flexibilitet* och *situationsanpassning*. Både UKÄ:s, lärosätenas och bedömarens *resurser* ska användas på ett *effektivt* sätt inte minst för att minska arbetsbelastningen. UKÄ:s sammantagna kunskaper och kompetenser vad gäller granskning, tillsyn, statistik, analyser och metoder ska *komplettera* varandra i utvecklingen av granskningsverksamheten.

För att nå UKÄ:s mål behöver granskningarna vara både tillitsbaserade och ansvarsutkrävande. UKÄ arbetar därför *dialogbaserat* vilket innebär att granskningarna utvecklas i dialog och i samverkan med olika intressenter så som universitet och högskolor, intresseorganisationer, forskningsfinansierare, studentorganisationer, arbetslivsorganisationer, politiker och andra beslutsfattare. Granskningar genomförs och

kommuniceras på ett *transparent sätt* genom anpassade kommunikationskanaler.

UKÄ:s arbetssätt präglas vidare av hög *integritet* och säkerhet i våra roller, arbetsuppgifter och arbetsfördelning. Vi bygger och sprider kunskap, kontrollerar att regelverk följs och att våra granskningar och analyser leder till kvalitetsutveckling inom sektorn. Kärnverksamheten integreras, upprätthålls och tillgängliggörs genom ett samordnat och innovativt stödsystem.

2 Styrkor och svagheter i kvalitetssäkringssystemet

I arbetet med förstudien har vi dels identifierat vad som behöver utvecklas inom ramen för metodutvecklingsarbetet, dels lyft fram vad som idag fungerar bra men som kan förbättras inom ramen för det kontinuerliga förbättringsarbetet. Detta ger en helhetsbild som vi har med oss när vi ska prioritera och, inte minst, hitta fokus och formulera inriktningen för utvecklingsarbetet.

2.1 Områden att behålla och förstärka

Kvalitetssäkringssystemet är kvalitetsdrivande

Enligt regeringens skrivelse från 2015⁷, ska UKÄ:s granskningar vara inriktade på både kontroll av resultat och på kvalitetsutveckling. UKÄ uppdrog 2019 till Faugert & Co att utvärdera effekterna av kvalitetssäkringssystemet och utvärderingen genomfördes 2019–2020. I sin utvärdering konstaterar de att ”... *det nuvarande kvalitetssäkringssystemet betraktat i sin helhet är tydligt kvalitetsdrivande*” och att det förmår identifiera brister och svagheter i verksamheten.

Våra metoder är väl etablerade och baserade på lång erfarenhet

De metoder vi använder i dagens system är inarbetade utifrån lång erfarenhet och ett omfattande utvecklingsarbete. De huvudsakliga metoderna är användningen av självvärdering, kollegial granskning, den aktiva studentmedverkan men även deltagandet från arbetslivet, intervjuer på plats och via webben och en kontinuerlig dialog med lärosätena.

Dessa metoder har stor acceptans såväl internt och externt som nationellt och internationellt. Att UKÄ, efter granskning, sedan december 2020 är medlem i ENQA ger bekräftelse på att våra processer och metoder är förenliga med europeisk standard för kvalitetssäkring (ESG)⁸.

⁷ Kvalitetssäkring av högre utbildning rskr 2015/16:76

⁸ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, 2015. Se även UKÄ:s översättning, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015

”Dialogformen som ni använder är mycket bra”

”Superbra att UKÄ har denna dialog med sektorn!!!! Centralt för trovärdighet och förståelse.”

”Variera vilka lärosäten ni för fördjupade dialoger med. Det uppfattas som att det är vissa personer/lärosäten som förekommer oftare än andra. Det ger en bättre träffsäkerhet i era granskningar”

Röster från seminarier i maj 2021

Dialogen med intressenter skapar tillit

I såväl utvecklingen som genomförandet av det nuvarande systemet har olika former för dialog med UKÄ:s intressenter varit viktig. Detta arbetssätt har bidragit till att sektorn har fått större tillit till UKÄ men även att lärosätena upplever att UKÄ har fått större tillit till dem. Tillsammans med att systemet är kompatibelt med ESG bidrar detta till dess legitimitet. Att dialogen mellan UKÄ och lärosätena överlag fungerar bra bekräftades bland annat vid de seminarier som vi genomförde med lärosätena och SFS i maj 2021. Där framkom även att man gärna ser att UKÄ breddar dialogen till att omfatta fler berörda grupper vid lärosätena.

Studentmedverkan är central

Inom svensk högre utbildning finns en lång tradition av att se studenterna som medaktörer i kvalitetsarbetet och studenternas möjligheter till inflytande är på olika sätt reglerat. Detta speglas såväl i innehållet i UKÄ:s tillsynsverksamhet som i de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna. Det finns även studentrepresentanter i myndighetens insynsråd.

Inför framtagandet av det nationella kvalitetssäkringssystemet fanns ett uttalat uppdrag att ytterligare tydliggöra och stärka studenternas roll i granskningarna. Såväl ENQA:s bedömargrupp som Faugert & Co bekräftar i sina rapporter att studenterna och doktoranderna deltar aktivt och har stora möjligheter till inflytande i UKÄ:s granskningar. Studenternas kompetens tas bland annat tillvara såväl genom att de medverkar i bedömargrupperna och genom att studenter intervjuas i samband med granskningar och utvärderingar. Som ett underlag i lärosätessgranskningarna ges studenterna möjlighet att bidra med en studentinlaga. Vid intervjuer och i studentinlagan är studenternas och doktorandernas förutsättningar och möjligheter att vara delaktiga i kvalitetsarbetet genom utbildningsbevakning eller andra aktiviteter en central fråga. Studenterna har dessutom på olika sätt varit delaktiga i utvecklingsarbetet och i den fortlöpande förvaltningen av systemet. UKÄ har även en kontinuerlig dialog med SFS för att ta vara på och stärka studenternas medverkan.

UKÄ har bred kompetens

Inom UKÄ finns en sammantaget bred kompetens och engagerad personal. Vi är en lärande organisation där vi hela tiden reflekterar och strävar efter att göra saker på ett bättre sätt. För att skapa goda förutsättningar för vårt kontinuerliga förbättringsarbete har vi vidareutvecklat vårt interna kvalitetssäkringsarbete och våra processer för omvärldsbevakning.

Vi besitter en djup kunskap om sektorn utifrån myndighetens nationella statistikuppdrag och analysarbete, vilket tillsammans med utvärderingsresultat ger oss en omfattande kunskap och kompetens inom högskoleområdet. Till skillnad från många andra europeiska kvalitetssäkringsorganisationer har UKÄ ansvar för tillsyn och stor kompetens om studenträtt och andra högskolejuridiska områden. Inom UKÄ finns dessutom kompetens som ger goda förutsättningar för att fortsätta utveckla arbetssätt och digitala verktyg som stödjer och effektiviserar kvalitetssäkringssystemet.

Att behålla och förstärka

- Fortsätt vara kvalitetsdrivande genom att se till att kvalitetssäkringssystemet som helhet är både kontrollerande och utvecklande.
- Behåll och vidareutveckla de grundläggande momenten i våra metoder.
- Fortsätt utveckla formerna för dialog med olika intressenter, inklusive studenterna, i utvecklingen av våra processer och metoder.
- Fortsätt arbeta med att tydliggöra och stärka studenternas roll i granskningarna.
- Värna om och nyttja den breda och djupa kunskap om universitet och högskolor som UKÄ har inom sina olika verksamhetsområden.
- Fortsätt arbeta och skapa ett sammanhang så att UKÄ:s engagerade personal med sin sammantaget breda kompetens kan bidra till att utveckla och stödja en gedigen granskningsverksamhet.

2.2 Områden att förbättra och förtydliga

En tydlig och samstämmig bild av vilka frågor som behöver förbättras och förtydligas i utvecklingen av kvalitetssäkringssystemet framkommer i underlagen för förstudien. Däremot kan synpunkterna på hur och i vilken riktning som utvecklingen ska ske i vissa fall skilja sig väsentligt åt. De områden som vi tar upp här, är de som projektgruppen utifrån underlagen identifierat som de centrala områdena för metodutvecklingsarbetet och som även ligger i linje med styrgruppens framtagna principer för metodutvecklingsarbetet.

Otydlighet, överlappningar och hög detaljeringsgrad

Ett område att arbeta vidare med är att klargöra och förtydliga syfte och innehåll i olika granskningsaktiviteter. Otydliga syften och oklara ansvarsområden kan leda till flera problem som illustreras nedan:

- Otydliga syften och oklara ansvarsområden leder till överlappande granskningsaktiviteter och merarbete.
- Hög detaljeringsgrad leder till otydlighet och merarbete.

- Hög detaljeringsgrad leder till likriktning och granskning som inte är ändamålsenlig vilket också undergräver ägarskapet.

Otydliga syften och överlappningar mellan UKÄ:s och lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

I såväl ENQA:s rapport⁹ som i rapporten från Faugert & Co¹⁰ tas frågor om överlappningar upp. Rapporten från ENQA pekar främst på överlappningar mellan det som UKÄ gör och det arbete som görs på lärosätena, och lyfter särskilt relationen mellan UKÄ:s utbildningsutvärderingar och lärosätenas egna utvärderingar. Att dessa aktiviteter är överlappande, eller uppfattas som överlappande, genererar inte bara merarbete utan kan också leda till att syften och ansvarsfördelningen mellan UKÄ och lärosätena uppfattas som otydliga.

Otydliga syften och överlappningar inom och mellan UKÄ:s olika granskningsaktiviteter och andra aktiviteter

I rapporten från Faugert & Co är det i första hand överlappningar inom och mellan UKÄ:s olika granskningsaktiviteter som lyfts som ett problem som skapar merarbete och otydlighet. ENQA:s bedömaregrupp uppmanar också UKÄ att se över hur UKÄ:s olika aktiviteter kan komplettera varandra bättre. Den här bilden bekräftas av synpunkter som vi fått från olika grupper, och är också något som vi internt konstaterat. Underlagen pekar också på överlappningar mellan lärosätetillsynen och lärosätetsgranskningarna.

Överlappningar innebär till exempel att det blir otydligt för lärosätena och kårerna vilka aspekter av olika frågor som ska tas upp var när de skriver självvärdering och studentinlägga. Det kan visa sig i att fokus hamnar på att beskriva kvalitet istället för kvalitetssäkring, eller vice versa. Det upplevs också leda till ett onödigt merarbete genom att samma underlag efterfrågas i olika sammanhang. Otydligheten följer med när bedömarna ska göra sina bedömningar, och leder till problem med gränsdragningar, upprepningar och onödigt komplexa yttranden.

Hög detaljeringsgrad

Faugert & Co skriver att ”Systemet beskrivs som internt, komplext och svårt att få en inblick i”. Denna slutsats återfinns också i rapporten från ENQA där det står att UKÄ till viss del lider av byråkratiska och komplexa processer, och att systemet skulle tjäna på att bli tydligare och mindre arbetskrävande.

⁹ ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

¹⁰ Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Analys av pågående cykel 2017-2022. Faugert & Co Utvärdering (Technopolis group) 2020

”The panel recommends UKÄ to go further in reducing the HEIs’ workload in its quality assurance activities.”
ENQA:s bedömargrupp

”Kvalitetssäkringssystemet anses därtill vara betungande på grund av själva antalet utvärderingar och hur dessa tidsmässigt ligger i förhållande till varandra”
Faugert & Co

”Det är för ett litet lärosäte viktigt att de olika utvärderingarna koordineras så att de inte sker samtidigt, om det inte är befogat att de ligger nära varandra. Det blir annars alltför resurskrävande för verksamheten och utvecklingsarbetet”
Röst från seminarier i maj 2021

Bilden av ett komplext system med hög detaljeringsgrad har också kommit fram i möten med olika grupper. Att systemet uppfattas som komplext kan delvis kopplas till de överlappningar som nämns i föregående avsnitt. Vår uppfattning är att den höga detaljeringsgraden också bottnar i en strävan efter ökad tydlighet, vilket lett till fler och mer detaljerade beskrivningar.

I det kommande utvecklingsarbetet blir det viktigt att balansera behovet av konkreta och tydligt formulerade kvalitetsaspekter å ena sidan och att undvika en alltför hög detaljeringsgrad å andra sidan. Liksom att balansera mellan att behålla centrala kvalitetsaspekter men ändå minska omfattningen på granskningarna. Våra erfarenheter är att utvecklingsarbete som sker i dialog med många olika intressenter lätt leder till både mer komplexa och detaljrika kvalitetsaspekter.

Merarbete när granskningar inte tydligt tar avstamp i lärosätets behov

Det är ett omfattande arbete, både att genomgå och genomföra en granskning, vilket också framkommer av de olika underlagen. En rekommendation till UKÄ är att försöka minska lärosätens arbetsbörda som de olika granskningsaktiviteterna leder till¹¹.

Frågan om arbetsbelastning återkommer vid flertalet av de möten som vi haft under våren. Vid seminarierna i maj 2021, för lärosäten och SFS, rörde många synpunkter den frågan, kopplat till exempel till lärosätens storlek eller till frågan om rimlig ambitionsnivå. Även internt visar erfarenheterna att genomförandet av granskningarna har varit arbetskrävande.

Samtidigt påpekas det också att det i sig inte behöver vara negativt att det krävs mycket arbete, så länge som det finns en tydlig nytta och den externa kvalitetssäkringen kompletterar det interna arbete som lärosätena gör. Men det faktum att det finns överlappningar i systemet och att det upplevs som komplext signalerar att det finns områden som kan utvecklas så att nyttan i relation till det arbete som krävs upplevs som mer rimlig.

Oönskad likriktning när granskning inte anpassas till lärosätets förutsättningar och behov

Faugert & Co konstaterar att *”Granskningarnas genomförande är lika för alla och inte anpassade efter lärosätens olika förutsättningar”*. De betonar också att granskningarna inte bör leda till likformiga lärosäten det vill säga att det inte är UKÄ:s granskningar som ska styra de

¹¹ ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

prioriteringar som lärosätena gör och hur de väljer att kvalitetssäkra sin verksamhet.

Ett tydligt önskemål som uttrycks av många lärosätesrepresentanter är en ökad grad av flexibilitet i granskningarna. Med ökad flexibilitet avses i första hand en ökad anpassning till lärosätenas förutsättningar och behov. Lärosätenas olika storlek och förutsättningar samt olika inriktningar och profiler gör att utmaningar och utvecklingsbehov kan se olika ut.

En ökad flexibilitet kan innebära mer samverkan och dialog med lärosätet om såväl planering som genomförande. En sådan flexibilitet och planering för granskning i dialog förtydligar också att det är lärosätet som har ägarskap över sitt kvalitetssäkringsarbete.

En större flexibilitet kan även innebära möjligheter för UKÄ att anpassa val av granskningar och metoder utifrån förändringar i omvärlden, eller till resultat och erfarenheter från tidigare granskningar. Som exempel på förändringar som kan påverka förutsättningarna eller inriktningen för kvalitetssäkringsarbetet har bland annat covid-19-pandemin, ökade samarbeten mellan lärosäten, förändrad utbildningsstruktur nämnts.

Oklarheter angående vad som avses med likvärdiga och jämförbara bedömningar

En återkommande synpunkt i arbetet med förstudien är att *likvärdigheten* mellan bedömargruppernas bedömningar behöver stärkas. Om det är *likvärdighet* eller om det är *jämförbarhet* som efterfrågas behöver klargöras, då det inte alltid är tydligt, liksom på vilket sätt de påtalade skillnaderna i *likvärdighet* kommer till uttryck och i vilken grad de bottnar i lärosätenas olika förutsättningar.

Andra har kommenterat att *likvärdigheten* och *jämförbarheten* bör sättas i relation till önskan om större flexibilitet. De anser att lärosätenas möjlighet att utforma sina egna system och göra sina egna prioriteringar är viktigare än att kunna göra jämförelser mellan lärosäten.

Frågan om *jämförbarhet* handlar om att klargöra vad som är syftet och nyttan med *jämförbarhet*. Om syftet är jämförbara omdömen för att till exempel ge studentinformation eller om syftet med omdömena snarare är att vara kvalitetsdrivande i lärosätenas kvalitetsarbete.

Innebörden av begreppen *likvärdighet* och *jämförbarhet* behöver klargöras så att det blir tydligt internt och externt vad UKÄ menar med likvärdiga bedömningar, hur det relaterar till syftet med de omdömen som granskningar leder fram och på vilka sätt UKÄ arbetar för att uppnå likvärdiga bedömningar. Att inte klargöra detta skulle kunna leda till en minskad legitimitet för UKÄ:s kvalitetssäkringsarbete.

”... en vanligt förekommande kritik gällande utbildningsutvärderingarna, men också gällande lärosätesgranskningen, är att kalibreringen mellan bedömargrupperna är otillräcklig”
Faugert & Co

Oklarheter om vilken roll jämställdhet, studentperspektiv och arbetslivsperspektiv ska ha i granskningarna

Jämställdhet som kvalitetsaspekt

I uppdraget till förstudien ingår att ta vara på erfarenheter av jämställdhet som bedömningsområde och bedömningsgrund så att det kan beaktas i det fortsatta arbetet. Liksom UKÄ har lärosätena dessutom i uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering.

Faugert & Co¹² skriver att de som de intervjuat generellt inte ifrågasätter att jämställdhet är ett viktigt område att granska. Däremot finns det synpunkter på det genomslag som ett negativt omdöme kan få för helheten. Det finns också de som menar att jämställdhet inte bör ingå som en del i kvalitetssäkringssystemet med argumentet att det inte är en kvalitetsaspekt, och att systemet bör undvika att omfatta politiskt grundade kriterier. Det föreslås också i rapporten att jämställdhet skulle kunna hanteras i en tematisk granskning. En annan synpunkt som förs fram, och som vi ofta möter i diskussion med lärosäten och bedömare, är att jämställdhet mellan män och kvinnor är för snävt och att granskningen istället borde omfatta jämlikhet eller likabehandling. Detta bredare perspektiv motsvarar ofta hur lärosätena själva arbetar med frågorna.

I såväl självvärderingar som yttranden ser vi att perspektivet oftast breddas och täcker mer än vad som efterfrågas i bedömningsgrunderna. Jämställdhet är också ett område där vi kan se tydliga överlappningar mellan olika granskningsaktiviteter. I lärosätessgranskningarna tenderar texterna att närma sig det som granskas i utbildningsutvärderingarna, det vill säga hur jämställdhet har integrerats i utbildningarna snarare än hur man arbetar med frågan i sitt systematiska kvalitetsarbete. I utbildningsutvärderingar finns motsatt tendens att texterna handlar om hur jämställdhet hanteras och integreras i verksamheten på lärosätetsnivå.

Sammantaget finns det i underlagen både starka åsikter såväl för som emot jämställdhet som en kvalitetsaspekt, och om det ska finnas kvar som bedömningsområde och bedömningsgrund i olika granskningsaktiviteter. Det kan konstateras att trots att avsevärd tid har lagts på att analysera och utveckla bedömning av jämställdhet kvarstår frågor och det ses ofta som ett område som är svårbedömt och kräver specifik kompetens.

¹² Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Analys av pågående cykel 2017-2022. Faugert & Co Utvärdering (Technopolis group) 2020

Studenters och arbetslivets perspektiv

I den interna kartläggningen som gjordes på UKÄ vintern 2021 är det tydligt att hanteringen av de två bedömningsperspektiven student- och doktorandperspektiv samt arbetsliv och samverkan har förändrats under nuvarande cykel. Förändringar har gjorts både för att minska överlappningar mellan och inom olika kvalitetssäkringsaktiviteter och för att öka träffsäkerheten i bedömningen. Trots detta framgår det att det finns överlappningar, både inom och mellan de olika granskningsaktiviteterna framförallt när det gäller student- och doktorandperspektivet.

Det finns en stor variation i de synpunkter som förstudiegruppen tagit del av när det gäller perspektiven, allt från att det är viktigt att ha kvar dem som enskilda bedömningsområden i alla granskningsaktiviteter till att de kan omfattas av bredare bedömningsgrunder och kanske bara inom vissa granskningsaktiviteter.

Att förbättra och förtydliga

- Klargör syftet med respektive extern kvalitetssäkringsaktivitet i relation till lärosätens interna kvalitetssäkringsarbete.
- Renodla kvalitetssäkringsaktiviteterna så att skillnaden i syfte mellan utvärdering av kvalitet och granskning av kvalitetssäkring blir tydligare.
- Se över så att lärosätetsgranskningar och lärosätetsinsyn samverkar med och kompletterar varandra på ett mer ändamålsenligt sätt.
- Förenkla genom att utgå från den "minimnivå" som är given i instruktion och uppdrag. Se över omfattningen och detaljeringsgraden av de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna.
- Undersök hur processer och metoder kan anpassas ytterligare efter de olika behov och förutsättningar som universitet och högskolor har.
- Undersök vilket utrymme till flexibilitet som finns för att i högre grad anpassa de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna utifrån lärosätets förutsättningar och behov.
- Förtydliga vad UKÄ menar med likvärdighet i bedömningar i relation till jämförbarhet i omdömen och bedömningar.
- Förtydliga vad som behöver granskas och klargör på vilket sätt och inom vilka delar jämställdhet och jämställdhetsintegrering utvärderas på bästa sätt.
- Förtydliga på vilket sätt och inom vilka delar av kvalitetssäkringssystemet ett studentperspektiv och utbildningens användbarhet och förberedelse för arbetslivet ska beaktas.

3 Möjligheter och hot i omvärlden och "invärlden"

3.1 Trender inom kvalitetssäkringsorganisationer

De centrala områden som framkommer av underlagen i förstudien, återfinns när vi gör en utblick för att se vilka frågor som är aktuella i andra kvalitetssäkringsorganisationer i Europa. Inom ramen för förstudiearbetet har vi bland annat läst ett urval av ENQA:s senaste granskningsrapporter i syfte att identifiera var vi kan fördjupa oss för att lära från andra. På ett övergripande plan framstår kvalitetsorganisationernas utmaningar som likartade.

- Relationen mellan ansvarsutkrävande/kontroll och utveckling där det senare har en allt mer framträdande roll. Detta innebär ett stärkt fokus på förbättring. I det utvecklingsarbetet står studenten och dess lärande i centrum och vikten av att involvera alla i kvalitetsarbetet och information och kommunikation understryks.
- Relationen mellan externa och interna kvalitetssäkringsaktiviteter går mot att förenkla externa granskningar för att på så vis ge plats åt lärosätets eget kvalitetssäkringsarbete. Syftet är att stärka lärosätens ägarskap av kvalitetssäkringsarbetet, vilket i sin tur stödjer att en kvalitetskultur kan utvecklas på lärosätena.
- Kvalitetssäkringsorganisationerna har fått ett bredare uppdrag och det finns ett behov av att syftet och relationen mellan olika externa granskningsaktiviteter tydliggörs. Det diskuteras hur de externa granskningsaktiviteterna kan komplettera varandra på ett bättre sätt, exempelvis så att granskningar på lärosätetsnivå och utbildningsnivå inte överlappar.
- Ökat inslag av befintlig data/statistik i bedömningsunderlagen som komplement till självvärdering och intervjuer och förändrade sätt att lägga upp platsbesök.
- Behov av metoder som minskar den administrativa arbetsbördan i förhållande till granskningar, både för lärosätet och för kvalitetssäkringsorganisationen.
- Kvalitetssäkring sker i ökad omfattning på en internationell marknad vilket kan medföra att organisationer konkurrensutsätts. Som exempel kan lyftas European Universities Initiative och den gemensamma utvärderingen (EUniQ) av europeiska universitetsalliansers utbildningar.

Även om de nationella förutsättningarna ser olika ut och kvalitetssäkringsorganisationernas verksamheter är utformade i relation till respektive lands lagstiftning, utbildningsystem och uppdrag, finns det

anledning att titta närmare på de olika rekommendationer som våra systerorganisationer får i granskningarna. De nedslag som flertalet organisationer får handlar om att utveckla *tematiska analyser* och vikten av att sprida goda exempel. Några länder har tagit fram nya strategier för tematisk analys och genomför fler tematiska analyser. Ett annat område som organisationerna får återkoppling på är *uppföljningar*. Det handlar om allt från ökad kontroll av implementering av rekommendationer till uppföljning av utveckling och utformning av överklagandeprocessen. Flera organisationer får även nedslag på att de använder sig av för få *internationella bedömare*. Till skillnad från UKÄ förefaller det inte helt ovanligt att andra organisationer får rekommendationer om att *öka studenternas medverkan*.

Det finns en pågående diskussion om anpassning och flexibilitet i extern kvalitetssäkring för att främja kvalitet¹³. Det finns utrymme att inom granskningarna tillämpa olika arbetssätt och upplägg utan att principen om likvärdig bedömning äventyras. Det är angeläget att UKÄ funderar över sin roll och tolkning av ESG så att UKÄ kan delta och påverka den pågående diskussionen inom ENQA.

3.2 Trender i omvärlden

Inom UKÄ har arbetet med omvärldsbevakning intensifierats och systematiserats under de senaste åren. Några av de trender som har identifierats och som kan komma att påverka UKÄ:s framtida verksamhet handlar om hotad akademisk frihet och demokrati, teknisk omställning och digitala utveckling, gränslös utbildning och ökat samarbete (mellan länder, mellan lärosäten samt mellan lärosäten och övriga samhället). För att inte tala om effekterna av klimatförändringarna. Det är omvälvande förändringar som är svåra att bortse från i framtida utvecklingsarbete. Dessa övergripande trender kommer troligtvis påverka UKÄ:s roll och utformningen av kvalitetssäkrings-systemet på något sätt. Nedan följer några exempel på områden som bör beaktas i metodutvecklingsarbetet.

- Ökat behov av innovativa, digitala metoder och arbetssätt i våra granskningar samt ökat behov av kommunikation och interaktion med sektorn.
- Behov av att ta ställning i frågor av politisk karaktär, exempelvis jämställdhetsfrågan, hållbarhetsfrågan, om UKÄ använder dessa som mått på kvalitet.
- Behov av att utveckla metoder som tar hänsyn till ett ökat samarbete mellan lärosäten både på nationell och på internationell nivå.
- Behov av att utveckla metoder för att granska kvalitet och kvalitetssäkring i utbildning oavsett om undervisningen sker på distans eller i andra former.

¹³ *The ESG in the changing landscape of higher education. Statement by the E4 Group, August 2020*

- Behov av att utveckla metoder för att utvärdera utbildningar som inte behöver leda till examen utan är en del av det livslånga lärandet, exempelvis micro-credentials, uppdragsutbildningar, ”omställningsutbildningar”, validering.

3.3 ”Invärlden”

På UKÄ som arbetsplats sker även förändringar som i högsta grad påverkar hur vi ska lägga upp metodutvecklingsarbetet. Nedan följer några exempel på områden som är under utveckling på UKÄ.

- Digitaliseringen och behov av ökad kommunikation, både internt och externt.
- UKÄ som en ”hybridorganisation” där medarbetare arbetar både på kontoret och på distans.
- Alltmer angeläget behov att utveckla ett avdelningsövergripande samarbete och styrning för att svara mot uppdrag och förväntningar, vara effektiva och nyttja all vår kompetens.
- Behov att bevaka arbetsbördan utifrån rekommendationen från ENQA, speciellt som metodutvecklingsarbete ställer krav på tid för reflektion.
- Fler regeringsuppdrag i form av nationella analyser medför en ökad arbetsbörda.

Att bevaka i omvärlden och ”invärlden”

- Utforska och bevaka utvecklingen i andra kvalitetssäkringsorganisationer i Europa.
- Bevaka förändringar i omvärlden och vilka krav de ställer på utveckling av kvalitetssäkringsaktiviteterna.
- Bevaka den interna arbetsbördan, både i utvecklingsarbetet och i utformningen av de förslag som tas fram.
- Bevaka det avdelningsövergripande samarbetet och styrningen så att det är effektivt och ändamålsenligt.

4 Förslag på inriktning och prioritering

I detta avsnitt presenteras de förslag som projektgruppen har arbetat fram under förstudien. Det är förslag på de områden som behöver klargöras för att utveckla metoden för UKÄ:s kvalitetssäkringsarbete och ger därmed en inriktning för det fortsatta metodutvecklingsarbetet.

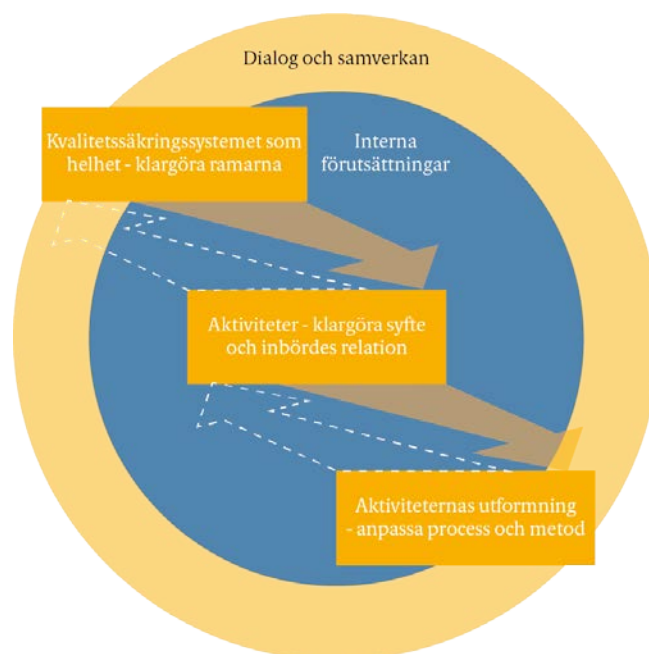

Bild 2. Projektgruppen föreslår att metodutvecklingsarbetet delas upp i tre nivåer, från helhetsnivå till aktivitetsnivå, för att därifrån vidareutveckla processer, metoder och rutiner för respektive kvalitetssäkringsaktivitet. Dialog och samverkan med intressenter är viktiga för alla de tre nivåerna. Likaså är de interna förutsättningarna för samarbete och stöd på UKÄ viktiga.

Som bilden illustrerar har vi valt att föreslå att arbetet läggs på olika nivåer, där den översta innehåller övergripande, principiella frågor som behöver klargöras och finnas med när vi går vidare till granskningsaktiviteterna och utformningen av dem.

4.1 Kvalitetssäkringssystemet som helhet – klargöra förutsättningar och ramar

Ett genomgående tema som projektgruppen identifierat i flera av underlagen handlar i grunden om tydlighet, fokusering, flexibilitet och förenkling, vilket överensstämmer väl med de principer som tagits fram för att vägleda metodutvecklingen. I detta avsnitt presenteras de förutsättningar och ramar som projektgruppen föreslår som inriktning och prioritering för utvecklingsarbetet för kvalitetssäkringssystemet som helhet.

Tydliggöra vad UKÄ ska göra utifrån lagar och riktlinjer

Regeringens instruktion till UKÄ, lag och förordning samt ESG anger vad vi här väljer att kalla ”minimnivå” för den externa kvalitetssäkring som UKÄ har i uppdrag att ansvara för. I instruktionen anges att UKÄ ska ansvara för kvalitetssäkring av universitetens och högskolornas verksamhet genom granskning av kvalitetssäkringsarbete, utvärdering av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, tematiska utvärderingar, och prövning av frågor om examenstillstånd¹⁴. Regeringens skrivelse *Kvalitetssäkring av högre utbildning*¹⁵ och UKÄ:s rapport *Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag*¹⁶ innehåller ställningstaganden som gjordes inför utvecklingen av det nuvarande systemet. Enligt regeringens skrivelse ska UKÄ:s granskningar beakta lärosätenas eget kvalitetsarbete, vilket också är vad standard 2.1 i ESG¹⁷ handlar om. Dessutom ska de vara inriktade på både kontroll och utveckling.

UKÄ:s vision, mål och de principer som tagits fram för metodutvecklingen ger också riktning och ramar för arbetet.

De rekommendationer som UKÄ fått i rapporten från ENQA:s bedömargrupp¹⁸ behöver vi också förhålla oss till i metodutvecklingsarbetet (bilaga 2).

Med tanke på att nuvarande utformning av kvalitetssäkringssystemet uppfattas som omfattande och komplext, menar projektgruppen att det är viktigt att definiera en ”minimnivå” och ha den som utgångspunkt vid prioriteringar för att begränsa och motverka att systemet ”växer”. Det

¹⁴ Förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet

¹⁵ *Kvalitetssäkring av högre utbildning*, rskr 2015/16:76,

¹⁶ *Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ Rapport 2016:15

¹⁷ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, 2015. Se även UKÄ:s översättning, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015

¹⁸ *ENQA Agency review 2020, The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)*

”...det nationella systemet för kvalitetssäkring ska bli mer sammanhållet än i dag. Det innebär att de granskningar som Universitetskanslersämbetet ansvarar för bör beakta lärosätenas eget kvalitetssäkringsarbete i ökad utsträckning. Universitetskanslersämbetets granskningar ska vara inriktade på både kontroll av resultat och på kvalitetsutveckling av högre utbildning.” Skr 2015/16:76

påminner om vad som måste finnas på plats och ger också öppning för vad som inte är givet utan kan utforskas och omprövas.

Tydliggöra ansvarsfördelningen genom kompletterande kvalitetssäkringsaktiviteter

I 1 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434), som gäller för universitet och högskolor med statlig huvudman, anges att ”*Verksamheten ska anpassas så att en hög kvalitet nås i utbildningen och forskningen.*”. För enskilda utbildningsanordnare gäller att de krav som ställs i 1 kap. högskolelagen också gäller för dem. Standard 2.1 i ESG pekar på lärosätens ansvar för kvaliteten i utbildningar, att den externa kvalitetssäkringen ska granska effektiviteten i lärosätens interna processer och att det är viktigt att den externa kvalitetssäkringen stödjer lärosätens ansvar. Detta kan uppfattas som tydligt, men samtidigt visar förstudiens underlag att det inte alltid uppfattas så i praktiken.

”...lärosätena anpassar sina system till det nationella kvalitetssäkringssystemet som därmed tjänar som mall” Faugert & Co

En annan aspekt om tydligare ansvarsfördelning som Faugert & Co¹⁹ tar upp i sin rapport handlar om hur lärosätena tenderar att anpassa sina interna system efter det nationella systemet. Projektgruppen anser att en viktig fråga i metodutvecklingen är hur vi kan utforma de olika granskningarna och uttrycka oss för att tydliggöra lärosätens ansvar för kvaliteten i sin verksamhet och UKÄ:s ansvar på nationell nivå. Lärosätens kvalitetsarbete ska anpassas efter deras behov och prioriteringar men kunna beskrivas och bedömas. Det är viktigt att vara medveten om och ta hänsyn till den bieffekt som alla granskningar har, det vill säga att blotta vetskapen om en kommande granskning påverkar utvärderingsobjektet.

Undersöka och klargöra förutsättningarna för ökad flexibilitet

Genom att anpassa kvalitetssäkringsaktiviteter till lärosätens olika förutsättningar kan träffsäkerheten i granskningarna bli större och resultaten leda till större nytta. Projektgruppen har identifierat några övergripande frågor som vi anser bör klargöras inledningsvis i metodarbetet, för att därefter arbeta vidare och utforska hur vi kan utforma ett mer flexibelt kvalitetssäkringssystem.

Utforska möjligheter för hur granskningar kan planeras och utformas

Av regeringens skrivelse²⁰ framgår att det huvudsakligen är upp till UKÄ att avgöra vilken omfattning respektive komponent i kvalitetssäkringssystemet bör ha, men att en utgångspunkt bör vara att

¹⁹ Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Analys av pågående cykel 2017-2022. Faugert & Co Utvärdering (Technopolis group) 2020

²⁰ Kvalitetssäkring av högre utbildning, rskr 2015/16:76

samtliga lärosätens kvalitetssäkringsarbete ska granskas inom en sexårsperiod. I skrivelsen står vidare att även vissa legitimationsgrundande examina av ”särskilt intresse” bör granskas inom en sexårsperiod.

I ESG standard 1.10 står att ”Lärosätena genomgår regelbundet en extern kvalitetssäkring, som är i linje med ESG”²¹. Detta tillsammans med det som står i regeringens skrivelse om att samtliga lärosäten ska granskas inom en sexårsperiod behöver beaktas vid en diskussion om vad som ska granskas, hur och med vilka intervall.

Vi har återkommande diskuterat frågan om cykler och periodicitet och vid möte med den internationella rådgivande gruppen nämndes att det kan vara en fördel att inte låsa sig vid vissa tidsperspektiv utan öppna för ett system som lättare kan anpassas efter förändringar i omvärlden och nya kvalitetsutmaningar.

Projektgruppen uppfattar att det finns utrymme inom ramen för ovanstående skrivningar att inte binda sig vid cykler och omgångar utan öppna för större flexibilitet. En flexibilitet i planeringen av granskningarna kan förstärka ägarskapet och ansvarsfördelningen av kvalitetssäkringsaktiviteterna och ge utrymme för lärosätena att uttrycka sina behov.

Det kan också öppna för en flexibilitet i utformning och innehåll av vad som granskas, och i vilken utsträckning som vissa granskningar kan utformas tematiskt.

Utveckla former för kommunikation och samverkan för ett flexibelt och transparent system

Kvalitetssäkringssystemet ska vara rättssäkert, förutsägbart och transparent²². Ökad flexibilitet kommer att kräva att vi samtidigt bevakar att förutsägbarheten och transparensen inte minskar. Här behöver vi diskutera bland annat vad som behöver gå att förutsäga och varför, och om högre grad av samverkan i till exempel planering kan ge tillräckligt god förutsägbarhet.

Ta ställning till och tydliggöra innebörden av jämförbara och likvärdiga bedömningar

Att såväl *jämförbarhet* som *likvärdighet* är viktigt för kvalitetssäkringssystemet poängteras återkommande i underlagen. Men det är inte alltid klart vad begreppen står för och vad som ska vara likvärdigt eller möjligt att jämföra. Projektgruppen menar att detta

²¹ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, 2015. Se även UKÄ:s översättning, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015

²² *Kvalitetssäkring av högre utbildning*, rskr 2015/16:76

behöver tydliggöras både externt och internt, såväl i relation till systemet som helhet som till syftet med respektive granskningsaktivitet.

Jämförbarhet

I samband med att det nuvarande systemet utvecklades fanns en önskan från politiskt håll om ett system som möjliggör nationella jämförelser av utbildningar. Regeringen bedömde dock att fördelarna med det system som togs fram 2016 övervägde förlusten av möjligheter till nationella jämförelser²³. Eftersom systemet i grunden är detsamma gör projektgruppen bedömningen att möjligheten att göra nationella jämförelser av utbildningar för närvarande inte är en fråga som ska prioriteras i utvecklingsarbetet.

Det utesluter inte en ambition att samla, sammanställa och analysera resultat och erfarenheter från olika delar av UKÄ:s verksamhet för att öka och fördjupa kunskapen om olika frågor och även bidra till en nationell bild. Projektgruppen ser här möjligheter till utveckling. På vilket sätt det material som vi tar fram kan presenteras och göras tillgängligt är en viktig aspekt som vi behöver ta med i utvecklingsarbetet.

Likvärdighet

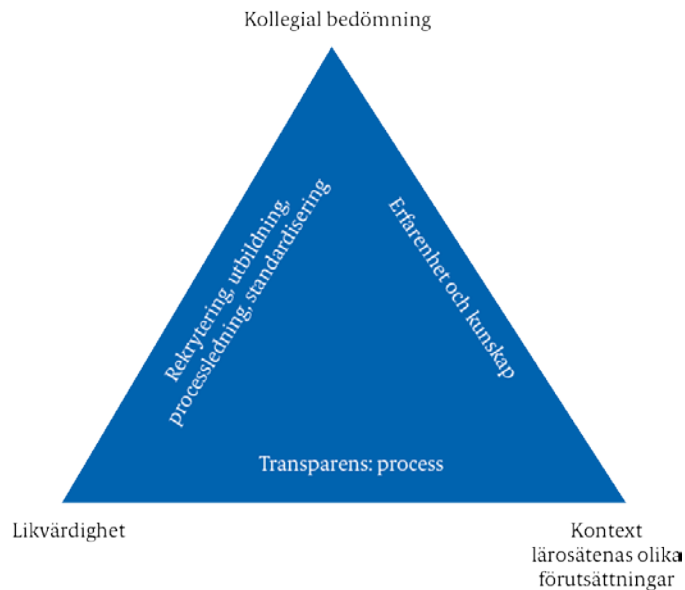
Likvärdighet i granskningarna är en fråga som återkommer i förstudiens olika underlag. Bland annat efterlyser många en högre grad av ”kalibrering” mellan bedömargrupper eller en högre grad av ledning från UKÄ:s sida, men det är inte alltid tydligt vilka av de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna som avses. I den parallella diskussionen om att anpassa granskningarna till lärosätenas olika förutsättningar, finns å andra sidan risken att bedömningar kan komma att uppfattas som än mer ”olikvärdiga”.

Kopplat till diskussionen om *likvärdighet* och *jämförbarhet* behöver frågan om den kollegiala granskningens utformning och roll tas upp. Som redan konstaterats ingår kollegial granskning som en del av ”minimivån” för kvalitetssäkringssystemet och fyller en viktig funktion vad gäller transparens, legitimitet och lärande. Både ESG, standard 2.4, och regeringens skrivelse anger att extern kvalitetssäkring ska utföras av externa expertgrupper i vilka det ingår en eller flera studenter. Systemet med kollegial granskning har också i flera underlag lyfts som en styrka.

Beroende på syftet med en specifik kvalitetssäkringsaktivitet, och om tyngdpunkten läggs på att använda bedömarens kompetens och anpassa till lärosätenas kontext eller om tyngdpunkten läggs på att utveckla stödet till bedömarna och följa standardiserade processer får kollegial

²³ *Kvalitetssäkring av högre utbildning*, rskr 2015/16:76

bedömning olika innebörd och ger olika förutsättningar för *jämförbarhet* och för *likvärdighet*.

Figur 3: Frågorna om likvärdighet, kollegial bedömning och flexibilitet utifrån lärosätenas olika förutsättningar påverkar varandra, och beroende hur man väljer att hantera frågorna förskjuts får det olika konsekvenser för de olika frågorna.

Klargöra vilken roll jämställdhet, studentperspektiv och arbetslivsperspektiv ska ha i granskningarna

UKÄ ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet²⁴. Som en del av det arbetet har UKÄ integrerat ett jämställdhetsperspektiv i kvalitetssäkringssystemet, där vi fokuserar både på vad som granskas (ESG område 1) och hur det granskas (ESG område 2).

I regeringens skrivelse²⁵ står det att UKÄ ska prioritera arbetet med att stärka och tydliggöra studenternas roll. Det handlar om studentinflytande i kvalitetssäkringsarbetet både på lärosätetsnivå och i de externa kvalitetssäkringsaktiviteterna. Studentperspektivet är också centralt i ESG²⁶, både när det gäller lärosätenas arbete med kvalitetssäkring och hur den externa kvalitetssäkringen ska genomföras.

I regeringens skrivelse står det vidare att ”*Utbildningens användbarhet och förberedelse för arbetslivet bör beaktas inom alla komponenter*”. Man lyfter också vikten av arbetslivsföreträdares medverkan i granskningarna. Även i ESG finns dessa aspekter med, både när det

²⁴ Förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet

²⁵ Kvalitetssäkring av högre utbildning, rskr 2015/16:76

²⁶ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, 2015. Se även UKÄ:s översättning, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015

gäller att involvera externa intressenter i utformning och genomförande av kvalitetssäkring, och i utformning av utbildning.

Kvalitetssäkringssystemet som helhet – förutsättningar och ramar

- Beakta att "minimnivån" för vad som krävs av kvalitetssäkringssystemet som helhet uppfylls av de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna sammantaget.
- Fortsätt utforma kvalitetssäkringsaktiviteterna så att de stödjer lärosätens ansvar för sitt kvalitetsarbete.
- Utforska möjligheter till ökad flexibilitet för lärosäten att påverka när olika granskningar ska äga rum.
- Utforska den kollegiala bedömningens roll beroende på hur vi väljer att arbeta med frågan om likvärdighet.
- Undersök möjligheter för hur UKÄ utifrån vår samlade verksamhet kan bidra till en nationell bild inom olika områden.
- Undersöka hur frågor om jämställdhet och studenters och arbetslivets perspektiv ska komma till uttryck i det som granskas i kvalitetssäkringssystemet eller i hur bedömningsprocesser utformas.

4.2 Aktiviteter – klargöra syfte och inbördes relation

Utifrån UKÄ:s uppdrag och "minimnivån" för kvalitetssäkringssystemet blir nästa steg att tydliggöra inom vilka delar av systemet och UKÄ:s övriga verksamhet som olika uppgifter hanteras. Relationen mellan de olika aktiviteterna bör också tydliggöras för att skapa utrymme för ökad samordning och effektivitet i myndighetens arbete.

Tydliggöra syfte och inbördes relation för de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna samt andra aktiviteter

Projektgruppen ser behovet att UKÄ delvis frigör sig från nuvarande struktur med granskningsaktiviteter definierade som olika komponenter.

I regeringens skrivelse står att systemet ska bestå av fyra komponenter. För att inte låsa fast oss i nuvarande upplägg och struktur när vi arbetar vidare med utvecklingen av de delar av UKÄ:s verksamhet som berör den externa kvalitetssäkringen föreslår förstudiegruppen att vi inte benämner dem som separata komponenter utan som kvalitetssäkringsaktiviteter. Begreppet komponent används visserligen i regeringens skrivelse, men finns inte med i instruktionen.

Projektgruppen för förstudien anser att detta ökar möjligheten att tänka nytt och renodla syften och relation mellan såväl de olika aktiviteterna inom kvalitetssäkringssystemet som relationen till aktiviteter som idag ligger utanför ramverket för kvalitetssäkring. Detta, menar vi, underlättar även arbetet med att klarlägga och säkerställa att vi följer de

internationella principerna för kvalitetssäkring, ESG och att vi får en överblick över helheten. Det centrala är att UKÄ genomför granskningar som omfattar de komponenterna sammantaget syftar till.

Projektgruppen föreslår att respektive aktivitet gås igenom utifrån de krav som ställs på kvalitetssäkringssystemet som helhet som presenterats i tidigare avsnitt.

Utveckla tematisk analys

Enligt standard 3.4 i ESG ska kvalitetssäkringsorganen regelbundet publicera rapporter ”...som beskriver och analyserar generella observationer som framkommit under de externa kvalitetssäkringsaktiviteterna”.

En av rekommendationerna från ENQA:s bedömaregrupp är att UKÄ bör genomföra fler tematiska analyser genom att stärka kopplingen mellan det som framkommer inom ramen för olika granskningar och myndighetens analysverksamhet. Projektgruppen ser även att det kan finnas möjligheter att stärka kopplingen mellan de resultat som genereras av kvalitetssäkringssystemet och andra aktiviteter för att utveckla arbetet med tematiska analyser. I samband med ENQA:s granskning av UKÄ har det även blivit tydligt att förståelsen är låg för vad som avses med tematisk analys respektive tematisk utvärdering. För att inte skapa ytterligare begreppsförvirring och otydlighet behöver vi se över vilka begrepp vi i slutändan behöver för att tydligt beskriva de olika aktiviteter som vi arbetar med.

I det fortsatta utvecklingsarbetet behöver vi även klargöra när, och inom vilka områden, det är ändamålsenligt att arbeta tematiskt. Vi måste förhålla oss till att vi enligt UKÄ:s uppdrag ska genomföra tematiska utvärderingar och ENQA:s rekommendation om att utveckla de tematiska analyserna, men samtidigt undvika att låsa in oss i begreppen och se till att syftet är det som styr.

Projektgruppen ser också goda möjligheter att utforska hur det som anges i ESG-standarden att ”*publicera rapporter*” av resultat från kvalitetssäkringssystemet kan utvidgas till att inbegripa seminarier och andra former för tematisk redovisning av resultat och analyser. Här finns också en koppling till den digitala utvecklingen på myndigheten som vi bör ta fasta på.

“In addition, there is an overlap in the information they provide for the procedures of the institutional review and the legal supervision of HEIs, which functions as a preparatory step.” ENQA:s bedömargrupp

Klargöra relationen mellan kvalitetssäkring och tillsyn

I ENQA:s rapport berörs överlappningar mellan lärosätetillsynen och lärosätesgranskningarna. Lärosätena menar till exempel att UKÄ begär in delvis samma information för de olika aktiviteterna. Av kommentarerna från seminarierna i maj 2021 framkom att olika intressenter upplever dubbelarbete med tillsynen och lärosätesgranskningarna och att man idag inte uppfattar hur dessa två aktiviteter hänger ihop och stödjer varandra.

Lärosätetillsynen ses över under 2021 och förslaget är att den ska bli tematisk. Arbetet med att utveckla lärosätetillsynen och kvalitetssäkringssystemet behöver samordnas och frågor om aktiviteternas inbördes relation och till ESG behöver klargöras, till exempel vad gäller syfte, sanktioner och uppföljning. Vi bör även utforska vilka effektivitetsförbättringar som är möjliga och önskvärda för insamling av underlag.

Kvalitetssäkringsaktiviteterna och andra aktiviteter – syfte och inbördes relation

- Kartlägg kvalitetssäkringssystemet och dess olika delar och redogör tydligt vad syftet är samt hur den interna ansvarsfördelningen ser ut för varje granskningsaktivitet.
- Utforska om tematisk utvärdering kan utvecklas så att ett tema kan granskas inom andra kvalitetssäkringsaktiviteter.
- Föreslå på vilket sätt tematisk analys kan utvecklas och tydliggöras i förhållande till kvalitetssäkringssystemet och närliggande aktiviteter såsom tillsyn och analyser.
- Föreslå hur frågor för tematiska analyser kan identifieras och hur resultat från granskningar kan användas för att skapa kunskap, nationella bilder och i någon mån jämförelser på nationell nivå.
- Klargör hur tillsyn och kvalitetssäkringssystemet relaterar till varandra och tydliggör syftet med respektive aktivitet.

5 Anpassa utformning av respektive aktivitet

I avsnitt 4.1 har det definierats vad kvalitetssäkringssystemet som helhet behöver omfatta och förhålla sig till. I avsnitt 4.2 har behovet av att klargöra granskningsaktiviteternas syfte, innehåll och relation sinsemellan tagits upp. Nästa steg är att se över granskningsprocesserna så att de blir enklare och tydligare, mer ändamålsenliga och resurseffektiva, samtidigt som de håller sig till de förutsättningar och ramar som ges av UKÄ:s uppdrag och ESG (bilaga 3). I anpassningen av processerna är fokus på att renodla och ”slimma”, och alla förslag på förändringar ska motiveras utifrån uppdrag, ESG, syfte och vilka konsekvenser förslaget får.

Arbetet med att utforma de olika aktiviteterna behöver hållas samman så att blicken på helheten hela tiden är i fokus. Det är viktigt att vi i utvecklingsarbetet försäkras om att aktiviteterna hela tiden ses som kompletterande delar av UKÄ:s verksamhet. På samma vis är det viktigt att försäkra oss om att aktiviteterna kompletterar och stödjer det kvalitetssäkringsarbete som sker på lärosätena.

5.1 Anpassa processerna för respektive aktivitet

Vad som granskas och på vilka grunder i respektive kvalitetssäkringsaktivitet

Om UKÄ inte granskar alla lärosäten efter ett fördefinierat schema bör det finnas en annan logik som är tydlig och känd i förväg som anger när en viss kvalitetssäkringsaktivitet kan bli aktuell och på vilka premisser. I de fall innehållet i en granskning beror på tidigare resultat eller om lärosätet kan påverka innehållet på något sätt, måste dessa förutsättningar vara tydliga. Om och på vilket sätt resultat eller kunskap från andra delar av UKÄ:s verksamhet på annat sätt än idag ska kunna spela in eller vara en del i utformningen och genomförandet av granskningar är också en fråga att ta ställning till.

Vad respektive kvalitetssäkringsaktivitet resulterar i

Kvalitetssäkringssystemet ska sammantaget omfatta både kontroll och utveckling. Utifrån vad som kommit fram i arbetet med att klargöra kvalitetssäkringsaktiviteternas syfte och relation sinsemellan bör

processerna och metoderna för respektive aktivitet ses över så att de svarar mot syftet.

Exempel på vad som kan ses över för respektive granskningsaktivitet är

- tillfällen för lärande innan, under och efter granskningen
- konsekvens av granskningsbeslut, t.ex. uppföljning
- utformning och formulering av omdöme
- presentation för och återkoppling till olika intressenter.

5.2 Anpassa metoderna för respektive aktivitet

Bedömargruppen och kollegial granskning

Som vi redan konstaterat ska den externa kvalitetssäkringen utföras av externa expertgrupper. En fråga som har lyfts är om vissa moment eller delar av vissa processer skulle kunna bli enklare och mer ändamålsenliga om det fanns utrymme för att arbeta mer flexibelt med externa bedömare. Syftet med en specifik aktivitet eller ett moment bör kunna påverka hur de externa bedömarnas erfarenheter och kompetens bäst tas till vara eller vilken roll som UKÄ:s medarbetare har, samtidigt som bedömarnas självständighet och legitimiteten för våra processer måste beaktas.

Arbetet med bedömargrupperna innebär en avsevärd administration till exempel när det gäller avtal, ekonomisk ersättning, jäv och resor. Översyn av de administrativa rutinerna kan bidra till att effektivisera UKÄ:s arbete med bedömargrupperna, något som har kommit upp i våra interna diskussioner.

Exempel på moment eller delar att se över utifrån syfte, effektivitet, tydlighet och ändamålsenlighet:

- utveckla arbetet med bedömare så att deras erfarenheter och kompetenser kommer till mesta möjliga nytta under hela bedömningsprocessen
- underlätta organisationen av administrativa rutiner som rör bedömare
- ytterligare utveckla våra digitala arbetsformer.

Bedömningsunderlagen

Självvärderingarna är ett viktigt underlag och det framgår av de synpunkter som vi tagit del av att arbetet med att ta fram en självvärdering bidrar till att synliggöra och driva kvalitetsfrågor på lärosätena. Samtidigt innebär det också mycket arbete att ta fram en självvärdering.

Standard 2.3 i ESG²⁷ anger att processen ska omfatta ”en självvärdering eller motsvarande”, vilket också framgår av regeringens skrivelse²⁸. I rapporten från Faugert & Co²⁹ lyfts arbetet med att ta fram självvärderingar som en viktig kvalitetsdrivande process, men det påpekas också att det är arbetskrävande. Detta framkommer även i ENQA:s rapport³⁰.

Under förstudien har det också kommit förslag på att inte använda sig av självvärdering utan istället utgå från befintliga underlag i lärosätegranskningarna. I utbildningsutvärderingar används också det självständiga arbetet, vilket är ett befintligt underlag.

För att förenkla för alla berörda, både internt och externt, och effektivisera processerna bör vi se över vilka underlag som är mest ändamålsenliga för respektive kvalitetssäkringsaktivitet. Hur underlagen utformas och hanteras bör också vara ett område för metodutvecklingsarbetet att arbeta vidare med. Här ingår att samordna oss internt på UKÄ kring den information som vi samlar in eller tar del av på annat sätt, och hur den görs tillgänglig.

Exempel på moment eller delar att se över utifrån syfte, effektivitet, tydlighet och ändamålsenlighet:

- vilka underlag som ska ingå och hur de ska hanteras, när de ska skickas in av lärosäten, hur de görs tillgängliga för bedömare och slutligen publiceras och återkopplas
- möjligheter att utforma bedömningsunderlag så att de i högre grad stödjer lärosätenas egen lärandeprocess.

²⁷ Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), 2015. Se även UKÄ:s översättning, Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG), 2015

²⁸ Kvalitetssäkring av högre utbildning, rskr 2015/16:76

²⁹ Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Analys av pågående cykel 2017-2022. Faugert & Co Utvärdering (Technoplis group) 2020

³⁰ ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

Rutiner och verktyg

Utifrån förslag som kommer fram under metodutvecklingsarbetet, behöver rutiner och behoven av digitala verktyg ses över för att tydligt understödja vårt arbetssätt. Arbetet behöver kopplas till den digitala verksamhetsutvecklingen och myndighetens interna kvalitetssäkring.

Exempel på vad som kan ses över för respektive granskningsaktivitet utifrån syfte, effektivitet, tydlighet och ändamålsenlighet:

- vilka rutiner och beslutsprocesser som underlättar så att granskningar uppfyller uppsatta syften enligt den interna kvalitetssäkringen
- vilka digitala verktyg som behövs för att hantera en granskning under hela processen både internt och externt
- våra interna behov av exempelvis processbeskrivningar, checklistor och handböcker samt klarlägga i vilken utsträckning de skiljer sig mellan olika aktiviteter och relaterar till det som fastställts på myndighetsnivå.

Kommunikation, dialog och samverkan

Förslagen på ökad flexibilitet innebär att vi behöver tänka igenom hur vi kommunicerar och samverkar med lärosätena för att säkerställa att förutsättningarna i den externa kvalitetssäkringen är tydliga på förhand. Det gäller också att lärosätena ska ges möjlighet att vara med och påverka utformning och innehåll av de delar där det kommer att finnas utrymme för anpassning efter olika förutsättningar och utvecklingsbehov. Det innebär att vi behöver se över former för kommunikation, dialog och samverkan för att kunna möta en större flexibilitet i innehåll och processer, dvs. före, under och efter granskning, utifrån syfte, effektivitet, tydlighet och ändamålsenlighet. Kommunikation, dialog och samverkan handlar också om förankring och transparens.

5.3 Anpassa utformningen av respektive aktivitet

Utifrån prioriterade syften, principer, och det inledande arbete som är gjort (avsnitt 4.1 och 4.2) och diskussionen ovan i 5.1 och 5.2, behöver utformningen av respektive aktivitet tas fram, det vill säga förslag på innehåll, process, metod och rutiner för respektive kvalitetssäkringsaktivitet.

I utformning av de olika aktiviteterna bör det göras en konsekvensbeskrivning som anger hur varje del relaterar till hela ramverket och till de övriga aktiviteterna. Om det ska finnas en relation mellan resultat från tidigare kvalitetssäkringsaktiviteter och kommande, bör den preciseras och konkretiseras.

För att inte föregripa metodutvecklingsarbetet har projektgruppen för förstudien har medvetet valt att inte diskutera och värdera konkreta förslag på hur respektive aktivitet ska utformas.

I samband med pandemin har UKÄ utvecklat formerna för att genomföra digitala platsbesök och intervjuer. Inom ramen för det fortsatta utvecklingsarbetet behöver dessa erfarenheter tas till vara i diskussionen om arbetssätt och metoder.

Lärosätesgranskningar

Utifrån det som kommit upp i arbetet med förstudien lyfter förstudiegruppen några frågeställningar som rör lärosätesgranskningar specifikt.

Enligt rekommendationen i ENQA:s rapport³¹ är en viktig fråga hur lärosätesgranskning avseende forskning och lärosätesgranskning avseende utbildning ska integreras på ett resurseffektivt och ändamålsenligt sätt.

En annan fråga är att konkretisera kopplingen mellan tillsyn och lärosätesgranskning och klargöra hur de kompletterar varandra när gäller syfte, roll, sanktioner och uppföljning.

Utbildningsutvärderingar

Utifrån det som kommit upp i arbetet med förstudien lyfter förstudiegruppen några frågeställningar som rör utbildningsutvärderingar.

Frågor som kommit upp som specifikt rör utbildningsutvärderingarnas utformning och innehåll är till exempel relationen till lärosätenas egna utbildningsutvärderingar. Men även relationen till lärosätesgranskningar och koppling till examenstillståndsprövningar har berörts. En annan fråga som diskuterats är möjligheten att genomföra utbildningsutvärderingar på förekommen anledning.

Tematisk utvärdering

Projektgruppen ser att vi i metodutvecklingen arbetar vidare med frågan om i vilken utsträckning de tematiska utvärderingarna bör hanteras som en separat granskningsaktivitet, och om det med större flexibilitet utifrån vad som ska granskas och med vilket syfte, går att undvika begreppet tematisk utvärdering annat som ett sätt att utföra en granskning. Att kunna arbeta tematiskt vad till exempel gäller urval och

³¹ ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

granskningsobjekt är enligt projektgruppen önskvärt inom flera olika aktiviteter.

Vid seminarierna i maj 2021 fick förstudiegruppen in flera synpunkter som rörde tematisk utvärdering. Av naturliga skäl fokuserade kommentarerna framförallt på den roll och form som tematiska utvärderingar har idag, och mindre på hur vi kan utveckla ett bredare koncept med tematiska analyser.

I det fortsatta utvecklingsarbetet behöver vi även klargöra när, och inom vilka områden, det är ändamålsenligt att arbeta tematiskt. Vi måste förhålla oss till att vi enligt UKÄ:s uppdrag ska genomföra tematiska utvärderingar och ENQA:s rekommendation om att utveckla de tematiska analyserna, men samtidigt undvika att låsa in oss i begreppen och se till att syftet är det som styr.

Examenstillståndsprövningar

Examenstillståndsprövning är den aktivitet som det varit minst diskussioner om, och överlag verkar uppfattningen vara att de fungerar bra som de är utformade idag. De områden som har kommit upp har framförallt lyfts internt och handlar till exempel om möjligheten att följa upp beviljade examenstillstånd inom ramen för utbildningsutvärdering, och om att förbättra och förtydliga ansökningsförfarandet.

Tematisk analys

Projektgruppen ser behovet att arbeta vidare med tematisk analys enligt ENQA:s rekommendation: *“The panel believes that based on all the information collected by UKÄ, more thematic analyses can be carried out. The panel believes that this could be stimulated by better cooperation between the various departments, each of which has valuable information at its disposal.”*³²

Inom UKÄ behöver vi utforska fler möjligheter för att på ett systematiskt sätt identifiera teman att sammanställa och analysera utifrån resultaten från granskningsverksamheten. Förslagen kan gärna innehålla konkreta exempel som illustrerar hur olika tematiska analyser skulle kunna läggas upp. I arbetet bör också ingå att överväga olika sätt som sådana analyser kan presenteras och kommuniceras.

Utvärdering och utveckling av det nationella kvalitetssäkringssystemet

I metodutvecklingsarbetet föreslår förstudiegruppen att det också tas fram förslag på systematiska processer och rutiner för utvärdering,

³² ENQA Agency Review 2020. The Swedish Higher Education Authority (UKÄ)

The panel further believes that the information UKÄ collects with thematic evaluations can, together with the information that UKÄ holds from its other tasks, result in even more and exciting thematic analyses.
ENQAs bedömargrupp

uppföljning och utveckling av det nationella kvalitetssäkringssystemet. Det bör till exempel omfatta:

- löpande återkoppling från universitet och högskolor
- regelbundna interna diskussioner och uppföljningar.

Dessutom kommer UKÄ att följas upp av ENQA, och granskas igen om fem år, vilket innebär att vi bör kunna redogöra för hur vi har tagit tillvara på de rekommendationer som vi fått i rapporten från december 2020.

6 Upplägg av utvecklingsarbetet

Samordning och myndighetsövergripande projektorganisation

I förstudiens uppdrag ingår att ta fram förslag på upplägg av utvecklingsarbetet och en projektorganisation där myndighetens samlade kunskap och erfarenheter tas tillvara. Att få till en samordning mellan metodutvecklingen och andra projekt eller verksamheter är också prioriterat. Här har vi särskilt identifierat myndighetens digitala utveckling samt utvecklingen av lärosätetillsynen och systematiken kring tematisk analys.

Förstudiegruppens föreslår att utvecklingsarbetet läggs upp i avgränsade faser, som bygger på varandra. Varje fas avslutas med summering av det arbete som gjorts och vägval inför fortsättningen. Utifrån vilka frågor de olika faserna kommer att innehålla, involveras medarbetare från olika delar av myndighetens verksamhet i arbetet. Det kommer finnas behov av flera arbetsgrupper och personer/kompetenser som bidrar genom att hantera uppgifter, ta fram underlag, och svara på frågor som projektet har.

Genom att medarbetare från olika delar av verksamheten engageras kan frågor som behöver samordnas fångas upp och tas vidare. De återkommande vägvalen blir viktiga för en övergripande samordning med andra delar av myndighetens verksamhet.

Hela arbetet med metodutvecklingen, från början till slut, bygger på en aktiv kommunikation och löpande information, både internt och externt. Vi ser därför dialog som en naturlig del av summeringen av varje fas.

Rapportering

Hur de underlag som blir resultatet av utvecklingsarbetet ska utformas, bör projektgruppen för metodutvecklingsarbetet lämna förslag på.

Oavsett utformning finns det vissa delar som i någon form bör ingå:

- En uppdaterad beskrivning av det nationella kvalitetssäkringssystemet.
- En beskrivning av förslagen, tidplanen och möjliga konsekvenser och övriga reflektioner från projektgruppen.
- Förslag till processbeskrivning för varje aktivitet.

- Förslag till centrala styrdokument, till exempel vägledning/ar eller motsvarande
- Mallar med tillhörande instruktioner
- Rutinbeskrivningar, checklistor och eventuella ”handböcker” för UKÄ:s handläggning
- Rutiner för intern kvalitetssäkring.

Tidplan

Förstudiegruppen föreslår en tidplan som bygger på perioder av intensivt, internt projektarbete, och som avslutas med en period av dialog och samverkan, innan vi går vidare med nästa fas. Utgångspunkten är att koncentrera arbetet med de olika faserna tidsmässigt och att säkerställa regelbundna avstämningar och vägval för att hålla samman arbetet. Tidplanen kommer att preciseras i projektbeställningen och projektplanen för metodutvecklingsarbetet, men det är viktigt att den kan anpassas under arbetets gång utifrån behov, lärdomar och de vägval som görs.

Rubrikerna i förstudiegruppens förslag på upplägg och tidplan svarar mot avsnitten i rapporten.

Aktivitet	
Kvalitetssäkringssystemet som helhet, ramar, ansvarsfördelning och flexibilitet	Oktober 2021-
Dialog och samverkan, internt och externt <i>Målgrupp och utformning utifrån aktuella frågor i arbetet: T.ex. Omvärldsspaning, fokusgrupper</i>	
Sammanfatta, dokumentera, rapportera, vägval	
Aktivitetens syfte och inbördes relation, tydliggöra relation till lärosätetillsyn och utveckla tematisk analys	
Dialog och samverkan, internt och externt <i>Målgrupp och utformning utifrån aktuella frågor i arbetet</i>	
Sammanfatta, dokumentera, rapportera, vägval	
Anpassa processer, metoder och rutiner efter respektive aktivitet	
Sammanfatta, dokumentera, rapportera, vägval	
Dialog och samverkan <i>Målgrupp och utformning utifrån aktuella frågor i arbetet</i>	
Sammanfatta, dokumentera, rapportera, vägval	
Tidplan 2023 och framåt	
Slutföra sammanställning	-juni 2022
Vägledningar/instruktioner och övriga arbets- och styrdokument	Hösten 2022

Bilaga 1

Möten under våren 2021 som bidragit med underlag till förstudien

Tabell 1. Möten med externa intressenter våren 2021

Datum	Grupp	Kommentar
20 januari	Rektorsmöte	
25 januari	UKÄ:s insynsråd	
11 februari	Referensgrupp arbetslivsrepresentanter	
25 februari	Referensgrupp lärosätesrepresentanter	
8 mars	International Advisory Committee	
12 mars	SUHF:s konferens Kvalitetssäkring i utbildning	Dokumentation finns på SUHF:s hemsida
29 april	Referensgrupp arbetslivsrepresentanter	
29 april	Referensgrupp lärosätesrepresentanter	
10 maj	International Advisory Committee	
11 maj	Seminarium lärosäten och SFS	Information och material finns på UKÄ:s hemsida
20 maj	Seminarium lärosäten och SFS	Information och material finns på UKÄ:s hemsida
7 juni	Referensgrupp arbetslivsrepresentanter	
21 juni	Referensgrupp lärosätesrepresentanter	
20 januari	Rektorsmöte	
25 januari	UKÄ:s insynsråd	
11 februari	Referensgrupp arbetslivsrepresentanter	

Tabell 2. Interna möten våren 2021

Datum	Grupp	Kommentar
3 mars	Avdelningsmöte UTV	Tema: kartläggning av erfarenheter av kvalitetssäkringssystemet 2017-2022
9 mars	Workshop ledningsgruppen + gruppchefer på UTV	Vägledande principer för metodutvecklingsarbetet (del 1)
17 mars	Utbildningsgruppen, UTV	Tema: kartläggning av erfarenheter av kvalitetssäkringssystemet 2017-2022 (utbildningsperspektiv)
24 mars	Utbildningsgruppen, UTV	Tema: Faugerts rapport
26 mars	Myndighetsdag, UKÄ	Tema: Sammanhållen verksamhetsutveckling
6-9 april	Fokusgrupper, UTV	Totalt 7 intervjuer med medarbetare och chefer som Ulrika Tafvelin ansvarade för. Tema: 1) Styrkor i systemet som helhet och 2) de olika granskningarnas styrkor och svagheter.
7 april	Utbildningsgruppen, UTV	Tema: ENQA:s rapport
13 april	LSG-gruppen, UTV	Tema: Faugerts rapport
21 april	Avdelningsmöte, analysavd.	Tema: Kvalitetssäkringssystemet och Samverkan för ömsesidig nytta
21 april	Avdelningsmöte, JU	Tema: Kvalitetssäkringssystemet och Samverkan för ömsesidig nytta
28 april	Avdelningsmöte UTV	Tema: Förstudien
11 maj	LSG-gruppen, UTV	Tema: ENQA:s rapport
12 maj	Avdelningsmöte, VS	Tema: Kvalitetssäkringssystemet och Samverkan för ömsesidig nytta
1 juni	Workshop ledningsgruppen + gruppchefer på UTV	Vägledande principer för metodutvecklingsarbetet (del 2)
3 mars	Avdelningsmöte UTV	Tema: kartläggning av erfarenheter av kvalitetssäkringssystemet 2017-2022
9 mars	Workshop ledningsgruppen + gruppchefer på UTV	Vägledande principer för metodutvecklingsarbetet (del 1)

Bilaga 2

Tabell 1. Tabellen beskriver översiktligt koppling av förstudiens förslag till ENQA:s rekommendationer. Röda kryss i de fall ENQAs och EQARs bedömningar skiljer sig

Standard	område	Fully compliant	Substantially compliant	Partially compliant	Förslag eller rekommendation från ENQA	Omfattas av projektgrupps förslag	kommentar
3.1	Aktiviteter, policy, processer	x			Mer internationell sammansättning insynsrådet	nej	
3.2	Officiell status	x			-	nej	
3.3	Självständighet		x (ENQA) ¹	x (EQAR)	vidta åtgärder för att värna oberoende	nej	
3.4	Tematisk analys	x			fler tematiska analyser i samarbete inom myndigheten	ja	Skillnaden tematisk analys och tematisk utvärdering tydlig för bedömargruppen
3.5	Resurser	x			bevaka arbetsbörda internt	ja	bedömargruppen gjorde en koppling till integrering av kvalitetssäkring forskning
3.6	Intern kvalitetssäkring	x			-	Ja	
3.7	Regelbunden extern granskning	x				nej	
2.1	Beakta IQA	x			-	ja	
2.2	Ändamålsenliga metoder		x		minska arbetsbördan externt, aktiviteternas inbördes relation	ja	
2.3	Tillämpning processer		x (ENQA)	x (EQAR)	Utveckla uppföljning av ETP , och uppföljning vid positiv bedömning.	ja	
2.4	kollegial bedömning	x			fler internationella bedömare	nej	Kan hanteras utanför metodutvecklingsarbetet
2.5	bedömningskriterier	x			integrera TU i LSG, generiska kriterier TU	ja	
2.6	rapport	x			Göra rapporter mer tillgängliga via webben	ja	
2.7	Klagomål och överklaganden			x	establish a complaints procedure, extending the powers of the appeals committee	nej	Kan hanteras utanför metodutvecklingsarbetet

Bilaga 3

Regeringens instruktion till UKÄ, högskolelagen (HL), högskoleförordningen (HF) och European Standards and Guidelines (ESG) styr det UKÄ har att hålla sig till i utformningen av det nationella kvalitetssäkringssystemet. Tabellen visar översiktligt förstudiens förslag och vilka delar av ESG och regeringens instruktion de berör. Överordnat detta tillkommer bestämmelserna i högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100).

Tabell 1. Beskrivning

Förstudiens förslag	ESG	Instruktion
Att behålla och förstärka		
Säkerställ att kvalitetssäkringssystemet som helhet fortsätter vara både kontrollerande, och utvecklande.		Skr 2015/16:76
Behåll och vidareutveckla de grundläggande momenten i våra metoder.	2.2, 2.3, 2.4, 2.6, 3.1	
Fortsätt utveckla formerna för dialog med olika intressenter, inklusive studenterna, i utvecklingen av våra processer och metoder.	2.2, 3.6	Skr 2015/16:76
Fortsätt arbeta med att tydliggöra och stärka studenternas roll i granskningarna.	2.2, 2.3 2.4	
Värna om och nyttja den breda och djupa kunskap om universitet och högskolor som UKÄ har inom sina olika verksamhetsområden.	3.5, 3.6	
Fortsätt arbeta och skapa ett sammanhang så att UKÄ:s engagerade personal med sin sammantaget breda kompetens kan bidra till att utveckla och stödja en gedigen granskningsverksamhet.	3.6	
Att förbättra och förtydliga		
Klargör syftet med respektive extern kvalitetssäkringsaktivitet i relation till lärosätenas interna kvalitetssäkringsarbete.	2.1	Instruktion, Skr 2015/16:76
Renodla kvalitetssäkringsaktiviteterna så att skillnaden i syfte mellan utvärdering av kvalitet och granskning av kvalitetssäkring blir tydligare.	3.1	
Se över så att lärosätetsgranskningar och lärosätetsinsyn samverkar med och kompletterar varandra på ett mer ändamålsenligt sätt.	3.1, 3.6	
Förenkla genom att utgå från miniminivån som är given i instruktion och uppdrag. Se över omfattning och detaljeringsgrad av de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna.	2.2, 3.5	
Undersök hur processer och metoder kan anpassas ytterligare efter de olika behov och förutsättningar som universitet och högskolor har.	2.2	

Undersök vilket utrymme till flexibilitet som finns för att i högre grad anpassa de olika kvalitetssäkringsaktiviteterna utifrån lärosätets förutsättningar och behov.	2.2	
Förtydliga vad UKÄ menar med likvärdighet i bedömningar i relation till jämförbarhet i omdömen och bedömningar.	2.3, 2.5, 2.6, 3.6	
Förtydliga vad som behöver granskas och klargör på vilket sätt och inom vilka delar jämställdhet och jämställdhetsintegrering utvärderas på bästa sätt.		Instruktion, Skr 2015/16:76
Förtydliga på vilket sätt och inom vilka delar av kvalitetssäkringssystemet ett studentperspektiv och utbildningens användbart och förberedelse för arbetslivet ska beaktas.		Skr 2015/16:76
Att bevaka i omvärld och "invärld"		
Utforska och bevaka utvecklingen i andra kvalitetssäkringsorganisationer i Europa.	3.6	
Bevaka förändringar i omvärlden och vilka krav de ställer på utveckling av kvalitetssäkringsaktiviteterna.	3.1, 2.2	
Bevaka den interna arbetsbördan, både i utvecklingsarbetet och i utformningen av de förslag som tas fram.	3.5	
Bevaka det avdelningsövergripande samarbetet och styrningen så att det är effektivt och ändamålsenligt.	3.6	

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

